

Szkoła ponadpodstawowa

JĘZYK POLSKI

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 2 marca 2018 r.)

Szkoła ponadgimnazjalna

WIEDZA O KULTURZE

Scenariusz zgodny z podstawą programową
(Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej
z dn. 27 sierpnia 2012 r.)

Scenariusz z wykorzystaniem nowych mediów,
„burzy mózgów” (90 min)

Remiks a plagiat w sztuce, czyli kilkastów o „przeróbkach” i prawie autorskim. Rozważania wokół filmu *Sugar Man*

Opracował: Jarosław Basaj

Aktualizacja: Małgorzata Bazan i Maciej Dowgiel

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne - Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Cele lekcji:

Uczeń:

- ✓ doskonalą umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie i ich selekcjonowania
- ✓ pozna terminy z zakresu wiedzy o kulturze i prawa autorskiego
- ✓ uczy się krytycznego odbioru dzieł sztuki
- ✓ ocenia przydatność Internetu jako źródła wiedzy
- ✓ rozumie pojęcie własności intelektualnej
- ✓ uświadamia sobie, że wytwory działalności artystycznej objęte są prawami autorskimi
- ✓ doskonalą umiejętność analizowania i interpretowania tekstów kultury
- ✓ nabywa umiejętności potrzebne do życia w społeczeństwie informacyjnym

Metody:

Metody:

- ✓ praca z tekstami kultury
- ✓ praca w grupach i praca indywidualna
- ✓ dyskusja kierowana
- ✓ metoda pogładowa
- ✓ „burza mózgów”
- ✓ miniwykład

Środki dydaktyczne:

Środki dydaktyczne:

- ✓ karty pracy
- ✓ dostęp do Internetu
- ✓ rzutnik multimedialny/tablica interaktywna

Powiązanie z podstawą programową z 2 marca 2018 r.:

PODSTAWA PROGRAMOWA Z DN. 2 MARCA 2018R.

Powiązane z podstawą programową z języka polskiego:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację,
- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki,
- 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

ZAKRES ROZSZERZONY

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki,
- 4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

ZAKRES PODSTAWOWY

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie,
- 6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca,
- 10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów.

IV. Samokształcenie.

ZAKRES PODSTAWOWY

- 1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska,
- 2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich

wypowiedziach,

4) sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych,

5) dokonuje krytycznej selekcji źródeł,

9) wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny,

11) korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając

Powiązanie z podstawą programową z 27 sierpnia 2012 r.:

Powiązane z podstawą programową z wiedzy o kulturze:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe.

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

(Uczeń odbiera teksty kultury i wykorzystuje informacje w nich zawarte, z uwzględnieniem specyfiki medium, w którym są przekazywane).

Uczeń:

5) zna dwudziestowieczne dzieła reprezentujące różne dziedziny sztuki

(literaturę, architekturę, plastykę, muzykę, teatr, fotografię, film, sztukę nowych mediów) i dostrzega związki pomiędzy nimi;

6) wymienia różne formy mediów kultury (słowo mówione, pismo, książka, obraz malarski, fotografia, film, program telewizyjny, spektakl teatralny) oraz użycia (nowe media, media masowe, media interaktywne, multimedia),

7) wyjaśnia, na czym polegają różne formy kontaktu z kulturą (odbiór bierny, aktywny, konsumpcja, produkcja, twórczość, użytkowanie, uczestnictwo, animacja),

9) samodzielnie wyszukuje informacje na temat kultury w różnych mediach, bibliotekach.

II. Tworzenie wypowiedzi.

(Uczeń tworzy wypowiedzi, celowo posługując się różnymi mediami (słowo mówione i pisane, obraz malarski, fotograficzny, filmowy, dźwięk, widowisko, środki multimedialne); aktywnie współtworzy kulturę lokalną (szkoły, dzielnice, miejscowości).

Uczeń:

1) wypowiada się – w mowie i w piśmie – na temat wytworów kultury i ludzkich praktyk

w kulturze (zachowań, obyczajów, przedmiotów materialnych, dzieł sztuki),

2) wypowiada się na temat dzieła sztuki, używając pojęć zarówno swoistych

dla poszczególnych sztuk, jak i wspólnych (forma, kompozycja, funkcja, nadawca, odbiorca, użytkownik, znaczenie, kontekst, medium),

6) określa swoje zainteresowania, potrzeby i preferencje kulturalne oraz uzasadnia je w dyskusji,

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

(Uczeń posługuje się pojęciem kultury rozumianej jako całość ludzkiej działalności; analizuje i interpretuje teksty kultury – potoczne praktyki kultury, a także dzieła sztuki). Uczeń:

5) dostrzega i nazywa związek między dziełem a sytuacją społeczno-historyczną i obyczajami epoki, w której powstało,

7) wskazuje relacje między kulturami: lokalną, regionalną, narodową i europejską, ujawniające się w konkretnych dziełach sztuki i praktykach kultury.

Przebieg lekcji:

- **FAZA WSTĘPNA**

Wstępna rozmowa dotyczy korzystania uczniów z Internetu przy odrabianiu prac domowych. Co myślą o przepisywaniu wypracowań albo ich części, przekształcaniu stylistycznym, czy składniowym i podawaniu jako swoich oryginalnych przemyśleń? Argumenty uczniów zapisywane są na tablicy w tabeli.

Czy wolno wykorzystywać lub przekształcać utwór innego autora (dzieło artysty)?	
TAK	NIE

Rozmowa prawdopodobnie doprowadzi do wniosków (na „NIE”), że ściąganie, kopiowanie, nawet przy zmienionej nieco formie, jest nieuczciwe i nielegalne, a także prowadzi do różnych konsekwencji, na przykład utrwalającego się braku wiedzy, ocen niedostatecznych, nieetycznego postępowania itd. Przewidywane odpowiedzi (na „TAK”) mogą wskazywać również, że proceder ten „ułatwia życie”, skraca czas wykonywania prac domowych, pozwala doskonalić umiejętności świadomego, krytycznego wykorzystywania zasobów sieci.

Ta krótka rozmowa jest punktem wyjścia do dyskusji na temat tego, co wolno robić z utworem, również artystycznym, czy można go kopiować, przekształcać, i czy potrzebna jest do tego zgoda twórcy.

Nauczyciel prosi o wnioski i podsumowuje dyskusję, podkreślając najważniejsze argumenty na „tak” i na „nie”

- **FAZA REALIZACYJNA**

Burza mózgów: nauczyciel zadaje pytanie, czy uczniowie znają jakieś utwory, w których wykorzystane są fragmenty lub cytowane są całe inne utwory. Uczniowie podają tytuły znanych utworów przekształcanych i określają nazwę takich „przeróbek” – remiks.

Wspólnie z nauczycielem tworzą definicję pojęcia *remiks*. Nauczyciel przedstawia znaczenie tego słowa według Słownika języka polskiego (link: sjp.pwn.pl/szukaj/remiks.html, goo.gl/3UVaK7, dostęp: 30.09.2018 r.) i uzupełnia tabelę na tablicy. Następnie nawiązuje do dyskusji z początku lekcji i uczniowie definiują pojęcie plagiatu. Nauczyciel podaje definicję słowa plagiat za *Słownikiem języka polskiego* (sjp.pwn.pl/szukaj/plagiat.html, goo.gl/VMA4s3, dostęp: 30.09.2018 r.) i zapisuje ją na tablicy.

Uczniowie notują temat lekcji: *Remiks a plagiat w sztuce, czyli kilka słów o przeróbkach i prawie autorskim*.

Nauczyciel rozdaje karty pracy, w których uczniowie uzupełniają wolne miejsca w tabeli (remiks, plagiat). Kolejne elementy mają uzupełniać w trakcie lekcji oraz w domu (definicjami ze *Słownika języka polskiego* i innych źródeł).

Nauczyciel przedstawia fragment oryginalnego utworu Sugar Man, zamieszczonego w filmowym zwiastunie filmu o Sixto Rodriquezie:

(link: youtube.com/watch?v=H16kACYkv_Y, goo.gl/RWFnyq, dostęp: 30.09.2018 r.).

Nauczyciel przekazuje informacje na temat artysty, fenomenu jego twórczości oraz filmu opowiadającego jego historię. Następnie prezentuje fragment „przeróbki” utworu Rodriqueza:

(whosampled.com/sample/4359/Nas-You%27re-Da-Man-Rodríguez-Sugar-Man/, goo.gl/eEEXQc, dostęp: 30.09.2018 r.).

Uczniowie wyrażają swoje opinie na temat przedstawionego remiksu, wyjaśniają, czy według nich jest to legalna twórczość czy nielegalna.

Nauczyciel informuje o tym, że istnieją zapisy prawne, które regulują, co uznaje się za legalne w korzystaniu z wytworów działalności artystycznej, a co podlega karze.

Na tablicy multimedialnej prezentuje stronę internetową legalnakultura.pl, a na niej zakładkę „Prawo w kulturze” (link: legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim/plagiat, goo.gl/ZwT8Nk, dostęp: 30.09.2018 r.).

legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim/plagiat

sens cudzej pracy twórczej.

Pomocny schemat

W doktrynie prawniczej nazywany dobitnie jako „kradzież literacka” utworu/„kradzież intelektualna”.

Jest nielegalnym przywłaszczeniem cudzego utworu.

**PLAGIAT
5 cech „plagiatora”**

Charakteryzuje się w zasadzie całkowitym brakiem wkładu twórczego plagiatora.

Narusza nie tylko autorskie prawa osobiste, ale też najczęściej majątkowe.

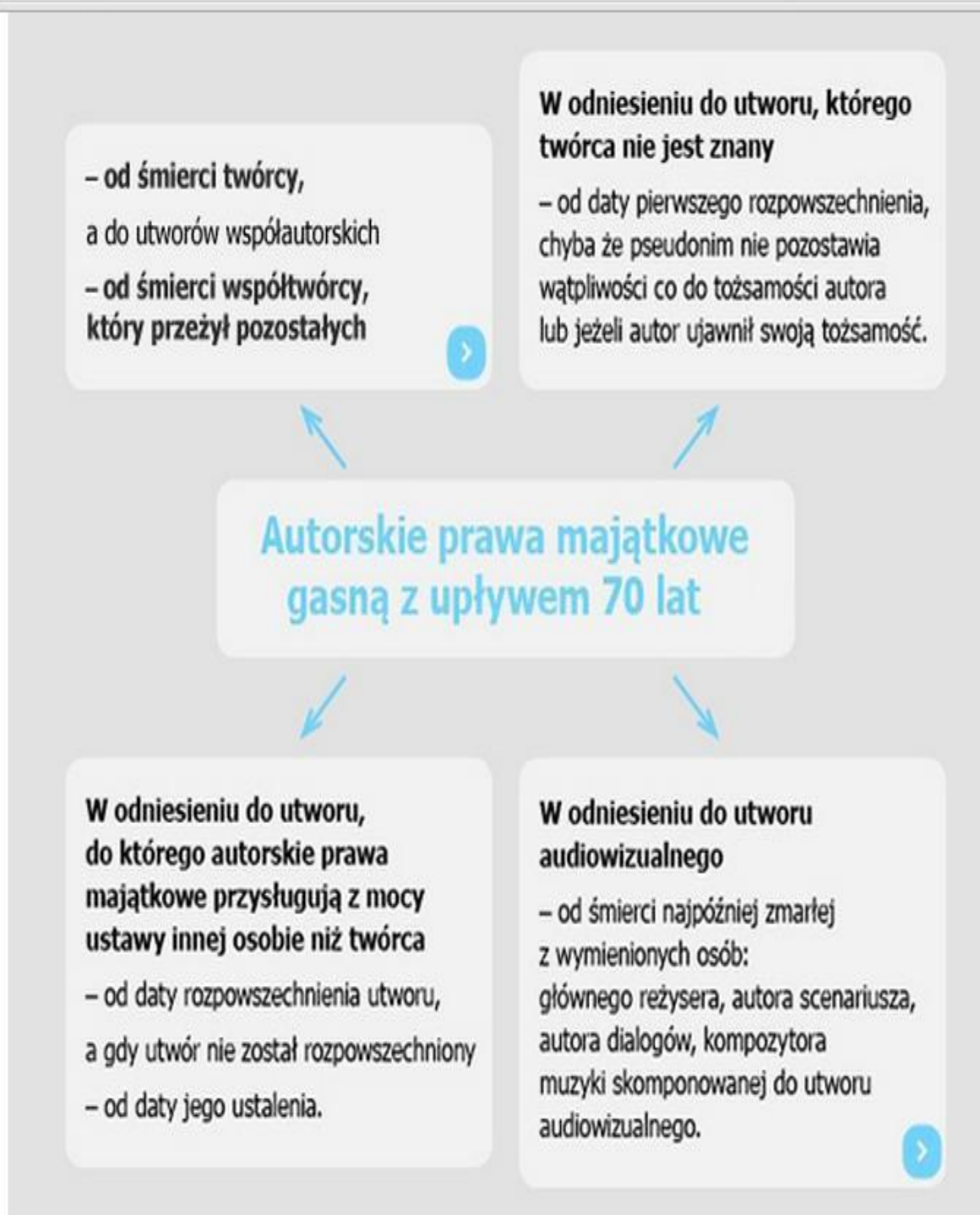
Zagrożony odpowiedzialnością karną, w tym karą pozbawienia wolności.

Nauczyciel zadaje pytanie, jak uczniowie sądzą, kiedy i które utwory można legalnie wykorzystywać?

Próby odpowiedzi uczniów na pytanie, co to jest domena publiczna.

Po ich wysłuchaniu nauczyciel przedstawia schemat ze strony internetowej:

legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim/domena-publiczna

Nauczyciel wyjaśnia, co to jest licencja i Creative Commons, a także pokazuje poniższy plakat i omawia go (link: creativecommons.pl/materialy/, goo.gl/aFUKyG, dostęp: 30.09.2018 r.).

Licencje Creative Commons działają w myśl zasady „Pewne prawa zastrzeżone” zamiast „Wszystkie prawa zastrzeżone”. CC oferują różnorodny zestaw warunków licencyjnych – swobód i ograniczeń w ramach obowiązującego prawa. Dzięki temu autor może samodzielnie określić zasady, na których chce dzielić się swoją twórczością z innymi, a użytkownicy zyskują więcej praw do korzystania z jego utworów. Działamy nie dla zysku, wszystkie oferowane przez nas licencje i narzędzia są dostępne za darmo.

Ten utwór możesz za darmo:	kopiować	zmieniać i remiksować	rozpowszechniać	przedstawiać i wykonywać	musisz tylko oznaczyć autora oryginału

Uznanie autorstwa 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Jest to licencja gwarantująca najszersze swobody licencjobiorcy. <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

Ten utwór możesz za darmo:	kopiować	zmieniać i remiksować	rozpowszechniać	przedstawiać i wykonywać	ale musisz udostępnić go na tej samej licencji	i musisz oznaczyć autora oryginału

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne udziela taka sama licencja. Jest to licencja używana przez Wikipedię i jej siostrzane projekty. <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>

Ten utwór możesz za darmo:	kopiować	zmieniać i remiksować	rozpowszechniać	przedstawiać i wykonywać	ale nie możesz na nim zarabiać	i musisz oznaczyć autora oryginału

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, remiksowanie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie obejmuje jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją). <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Ten utwór możesz za darmo:	kopiować	rozpowszechniać	przedstawiać i wykonywać	musisz zostawić go w oryginalnej postaci	i musisz oznaczyć autora oryginału

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska – Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych). <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/3.0/pl/>

Ten utwór możesz za darmo:	kopiować	zmieniać i remiksować	rozpowszechniać	przedstawiać i wykonywać	nie możesz na nim zarabiać	musisz udostępnić go na tej samej licencji	i musisz oznaczyć autora oryginału

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

Ten utwór możesz za darmo:	kopiować	rozpowszechniać	przedstawiać i wykonywać	musisz zostawić go w oryginalnej postaci	nie możesz na nim zarabiać	i musisz oznaczyć autora oryginału

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska – Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych). Jest to najbardziej restrykcyjna z licencji. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>

projekt: www.piotrekchucha.com

Plakat dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 Polska

Nauczyciel informuje o możliwościach legalnego wykorzystywania muzycznych zasobów Internetu, podając adresy serwisów udostępniających muzykę na licencji, np.:

legalnakultura.pl/pl/legalne-zrodla/muzyka, goo.gl/rd4h8P (dostęp: 30.09.2018 r.); soundimage.pl; jamendo.com.

Uczniowie przedstawiają swoje opinie na temat tworzenia remiksów. Określają, czy jest to zjawisko im znane, popularne, pozytywne, negatywne itp.

Nauczyciel pyta, w jakich dziedzinach sztuki są popularne remiksy? Jeśli otrzymuje odpowiedź, że tylko w muzyce, uzupełnia (np.: muzyka, literatura, fotografia, film).

Proponuje uczniom ćwiczenie, polegające na stworzeniu własnego remiksu literackiego.

Ćwiczenie:

Zadanie rozpoczyna się od podziału uczniów na czteroosobowe grupy (według tego, jak siedzą obok siebie). Każda otrzymuje cztery wiersze wybranych poetów różnych epok. Uczniowie mają przygotować remiks utworów poetyckich według dowolnie przez siebie przyjętej zasady (np. łącząc pierwsze wersy tekstów albo wyrazy rozpoczynające się tą samą literą, albo same czasowniki itp.). Po zakończeniu ćwiczenia (około 5minut) prezentują efekty pracy i przedstawiają wnioski.

Wnioski (na przykład): remiksowanie rozwija kreatywność, przybliża twórczość poetycką, inspiruje, pozwala się rozwijać itp.

Nauczyciel zapoznaje uczniów z ideami ruchu Creative Commons, którego założycielem jest profesor Lawrence Lessig.

Uczniowie otrzymują Kartę pracy z tekstem (Materiały pomocnicze) i zapoznają się z jej treścią.

- **FAZA PODSUMOWUJĄCA**

Nauczyciel podsumowuje lekcję, zwracając uwagę na różne poglądy na temat remiksów i przypomina o obowiązujących w tej kwestii prawach autorskich. Zadaje pracę domową.

Zadanie domowe:

1. Uzupełnij tabelę w karcie pracy i wklej ją do zeszytu pod tematem.
2. W krótkiej notatce przedstaw poglądy Lawrence Lessiga na temat korzystania z kultury w Internecie oraz informacje o ruchu Creative Commons.
3. Wykorzystując legalne źródła poznane na lekcji, stwórz własny remiks (muzyczny, literacki lub graficzny).

Materiały pomocnicze

Karta pracy (do wypełnienia przez uczniów):

termin	Definicja według <i>Słownika Języka Polskiego</i> (link: sjp.pwn.pl)
plagiat	
remiks	
parafraza	
adaptacja	
przeróbka	
kompilacja	
kolaż	
cover	
performance	
interaktywny	
twórca	
licencja	
domena publiczna	
common creative	

Karta pracy (propozycja uzupełnienia):

termin	Definicja według Słownika języka polskiego
plagiat	przywłaszczenie cudzego pomysłu twórczego, wydanie cudzego utworu pod własnym nazwiskiem lub dosłowne zapożyczenie z cudzego dzieła opublikowane jako własne (świadome lub nieświadome)
remiks	nowa wersja jakiegoś utworu muzycznego, powstała w wyniku elektronicznej przeróbki - nowa wersja - przeróbka
parafraza	1. „swobodna przeróbka utworu literackiego lub czyjejś wypowiedzi rozwijająca i modyfikująca treść pierwowzoru” 2. „utwór instrumentalny w formie swobodnej fantazji na tematy z innych utworów muzycznych”
adaptacja	1. „przystosowanie czegoś do innego użytku niż było przeznaczone” 2. „przystosowanie utworu literackiego do wystawienia na scenie lub do sfilmowania; też: utwór literacki w ten sposób przystosowany”
przeróbka	1. „powtórne opracowanie czegoś, przerobienie, przerabianie czegoś poprzez wprowadzenie pewnych zmian mających daną rzecz ulepszyć, dostosować do określonych potrzeb” 2. „przekształcenie jednej rzeczy na inną” 3. „rzecz przerobiona, powtórnie opracowana ze zmienioną formą” 4. „przetworzenie surowca lub półproduktu na produkt”
kompilacja	„praca, utwór będące połączeniem fragmentów innych utworów lub zestawieniem wyników cudzych badań”
kolaż	1. „kompozycja plastyczna powstała przez naklejenie na płótno lub inne podłoże różnych materiałów i tworzyw; też: technika tworzenia takich kompozycji” 2. „dzieło powstałe z połączenia elementów różnych dzieł lub elementów pochodzących z różnych stylów lub gatunków sztuki; też: metoda tworzenia takich dzieł”
cover	[wym. kawer] „nowa wersja utworu muzycznego wylansowanego wcześniej przez innego wykonawcę”
performance	[wym. performans] „forma teatralna bez tekstu dramatycznego, tworzona na żywo w obecności widzów”
interaktywny	„o programie komputerowym, sprzęcie elektronicznym itp.: odbierający informacje od użytkownika i reagujący na nie”
twórca	1. „osoba, która coś tworzy, zwłaszcza w dziedzinie sztuki” 2. „osoba, która jest sprawcą czegoś”
licencja	1. „urzędowe zezwolenie na wykonywanie jakiegoś zawodu lub na produkowanie opatentowanego przez kogoś wyrobu albo na korzystanie z czyjegoś dzieła chronionego prawem autorskim”

<p>domena publiczna</p>	<p>twórczość, z której można korzystać bez ograniczeń wynikających z uprawnień posiadanych przez właścicieli autorskich praw majątkowych, gdyż prawa te wygasły lub twórczość ta nigdy nie była lub nie jest przedmiotem prawa autorskiego.</p>
<p>common creative</p>	<p>licencji, na mocy których można udostępniać utwory objęte prawami autorskimi. Licencje te są tworzone i utrzymywane przez organizację Creative Commons; pozwalają twórcom utworów zachować własne prawa i jednocześnie dzielić się swoją twórczością z innymi; zasada „wszelkie prawa zastrzeżone” zostaje zastąpiona zasadą “ pewne prawa zastrzeżone”</p>

Karta pracy z tekstem

Łamanie praw autorskich to główny problem związany ze specyfiką Internetu jako miejsca nieustannego tworzenia i przekształcania tekstów z użyciem zasobów wiedzy zbiorowej. W takich okolicznościach zaciera się różnica pomiędzy tym, co jest wytworem własnym, a co cudzym. Postulaty prawa użytkowników sieci do informacji będącej dobrem wspólnym (idea ruchu *open access*) otwierają drogę do kradzieży własności intelektualnej, czego przykładem jest np. skopiowanie z Internetu fragmentu tekstu (nawet animowanego) i wklejenie go do własnej pracy bez podawania źródła. Nie wszystkie przypadki są jednak tak oczywiste. Kompromisowe formy legalnego udostępniania dóbr kultury i nauki tak, aby uwzględnić interesy twórców i odbiorców, propaguje ruch *Creative Commons*, którego założycielem jest Lawrence Lessig.

Podobne cele mają ruchy *free software* i *open source*, oferujące darmowe licencje na oprogramowanie. W te tendencje wpisują się również artyści udostępniający swoje prace (muzykę, filmy, wiersze) w Internecie, co stanowi dla nich formę promocji, np. piosenki dystrybuowane w sieci trafiają do dużo większej liczby potencjalnych uczestników koncertów. Wielu użytkowników skłonnych jest wspierać twórców wpłacając niewielkie sumy za pobieranie ich utworów. Powstają też serwisy umożliwiające zobaczenie filmu czy odcinka serialu w zamian za obejrzenie kilku reklam.

Lawrence Lessig urodził się w 1961 r. Jest profesorem nauk prawnych, zwolennikiem zwiększenia otwartości systemu praw autorskich i swobody użytkowników utworów. Kwestie ograniczania kreatywności przez prawa autorskie opisał w swojej książce udostępnionej w sieci na zasadach *Creative Commons*. Tłumaczenie publikacji na język polski odbyło się w ramach zbiorowej pracy wykorzystującej mechanizm Wiki.

Fragment tekstu z podręcznika: *Spotkania z kulturą*.

Podręcznik do wiedzy o kulturze dla liceum i technikum,

Warszawa, 2011, s. 177. Materiał udostępniony dzięki uprzejmości wydawnictwa Nowa Era.

Proponowana bibliografia:

- Bołtuć P., *Złe prawo autorskie przyczyną bezprawia*, „E-Mentor” 2010, nr 1;
- *Remiks. Teorie i praktyki* [online], red. M. Gulik, P. Kaucz, L. Onaka, Kraków 2011, Dostępny w Internecie: goo.gl/sk2MiB, dostęp: 30.09.2018 r.)
- Kędziora P., *Software studies i remiks w refleksji nad kulturą cyfrową*, „Studia Kulturoznawcze”, Poznań 2010;
- Karpitowski W., *Cover, czyli dialog struktur*, „Twórczość” 2005, nr 8 (i inne artykuły w tym numerze);
- Lessing L., *Remiks. Aby sztuka i biznes rozkwitały w hybrydowej gospodarce*, Warszawa 2009;
- Lessing L., *Wolna kultura*, Warszawa 2005;
- Żaglewski T., praca doktorska: *Kultura postfilmowa jako przestrzeń partycypacji użytkowników mediów konwergentnych*, Poznań 2013 (tu rozdział 2 i pełna bibliografia).
- Żółciak A., *Photoshop przed Photoshopem, czyli jak przerabiano zdjęcia gdy nie było komputerów*, Dostępny w Internecie: goo.gl/fdHa5o, dostęp: 30.09.2018 r.).